

UNITÁRIUS JÖVENDŐ

Egyháztársadalmi, hitéleti és misszói célokat szolgáló lap.

Felelős szerkesztő: Kovács Lajos brassói lelkész-esperes.

Megjelenik minden hónapban. Előfizetési ára Román ában évi 100 lej. Magyarországon évi 4 Pengő. Más országokban ennek megfelelő összeg.

Emlékezés Báró Orbán Balázusra, a legnagyobb székelyre.

Mikor Orbán Balázs szellemét ébresztgetni kezdtük s őt a legnagyobb székely névvel tiszteltük meg, azt mondta nekem egyik székely vármegye alispánja:

— Miért akartok olyan nagy embert csinálni Orbán Balázsból, hiszen élnek még, akik személyesen ismerték s azok mást is mondanak róla.

Igen, az élők gyakran fűtve az apró féltékenységek vagy éppen az irigység lángjától, sokszor mást mondanak kortársaikról, mint amit a tények igazolnak, de jön az idő, a nagy értékmérő, a szidalmazók elnémulnak, az alkotások pedig s a bennük levő szellem hirdetni fogja a becsületes munkások dicsőségét.

Orbán Balázssal is így vagyunk. Nemes alakja hova tovább nemhogy kisebbednék, hanem folyton nagyobbak és értékesebbek tűnik fel az idők végtelenségében.

Április 19-én van Orbán Balázs halálának ötvenedik évfordulója. Mint tündöklő csillag, úgy ragyog a múltból a jelenbe Orbán Balázs dicső alakja és ha nem volna ez az évforduló, az idők szellemének hatása alatt is az ő eszményi alakját gyakran kellene felidézniünk, mert nevének pusztá felemlítése is szent eszme, mely új gyümölcsöt terem s példájára, mint követendő eszményre, nagy szüksége van a mai magyarságnak.

Orbán Balázsnak a „Székelyföld leírása” címen írt hatkötetes munkája egymagában is örökéletet biztosít, de írói munkásságán kívül igen értékes a politikai működése is. Munkásságát izzó fajszeretet jellemzi s jelszava ez volt: „A néppel a népért.” Patriciusi származású, de érzelmére plebejus s népies erkölcsével anyyira ment, hogy nem használta a bárói címet. Vérmérséklete, demokratikus érzelve, idealizmusa kijelölték számára a helyet a politikai ellenzékben. 1870-ben Marosvásárhely választja meg, azután Székelykeresztúr, végül Berettyó-Ujfalu s haláláig az utóbbi kerületet képviselte. Honatyai kötelességét fáradhatatlanul teljesítette. Mint képviselő, nem kereste a hatalmasokkal való összeköttetést, az egyéni boldogulás útját, hanem az igazság ösvényét. Nem a saját haladásáért dolgozott, hanem a

közerkölcsnek, a közszabadságnak volt tántoríthatatlan harcosa. Az országgyűlésen mindig védi a székelység ügyét, a nyári szünetet pedig arra használja fel, hogy gyűjti az adatokat a székelységről írott munkáihoz. Valóságos bálványozta a székelységet. Azt tartotta, hogy a székelység gyémántja a szent koronának. Hitt nemzete küldetésében. Hítte, hogy a székely nép géniuszt a nép lelkében fel tudja kelteni s bár észre kellett vennie, hogy nem tudja életre kelteni azt a szellemet, ami ősi formájában nem él már, sohasem csüggedt, királyi erényekkel ékeskedő, szerető édes atyja, jóltevője volt mindig a székelységnek. Mindent értők tett. Ide irányult egész írói, politikai és társadalmi működése. Célja az volt, hogy a székelységet maga magának megbecsülésére, saját értékének teljes felismerésére megtanulta, hogy kötelességtudó, nemesen törekvő, becsületesen munkálkodó, független érzelmű polgárokká tegye, hogy ébrentartsa fájában a székely öntudatot. Dicső megújítást, szebb jövőt akart a székelységnek. Azt akarta, hogy a nemzeti életben a székelyek újra számottevők legyenek. Régi eszményképek felkeltésével új nemzedéket akart nevelni, amely jogos önbizalommal eltelve, fölemelt fővel hirdette továbbra is a székely dicsőséget. Ezekben van a székely nép szempontjából Orbán Balázs történeti jelentősége.

A székelység iránti rajongó szeretete legszebb nemzeti erénye s nincs a székelységnek egyetlen embere, sem a múltban, sem a jelenben, aki Orbán Balázst ideális gondolkozásban s önzetlen cselekvésben felülmulná. Egyszerűen élt és öltözködött, csak hogy megtakarított filléreivel használhasson imádott székely népének. Végrendeletében tövisi birtokát, Csáklya és Kurety községekben levő illetményét letelepítésre, székely fajmentési célra az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyletnek hagyta s a székelykeresztúri unitárius főgimnáziumnál is három alapítványt tett a népnevelés előmozdítására. Ime egy ember, aki minden szellemi és anyagi kincsét a székelységre hagyta.

Orbán Balázs szelleme arra int minket, hogy legyünk egységesek a szeretetben. Szűnjék meg között-

tünk végleg a minket szétválasztó felekezetiesség. Legyünk szabadelvűek, mint amilyen ő volt vallásos érzésében. Szabadság, egyenlőség, testvériesség volt az Orbán Balázs szentháromsága. „Az én szenteim azok — mondta — akik elhaltak a szabadság hirdetésében, a nép jogainak védelmében“ Nekünk unitáriusoknak Orbán Balázs örök büszkeségünk, akivel mindig eldicsekedhetünk, de mi mindig úgy éreztük, hogy Orbán Balázs nemcsak az unitáriusoké, hanem az egész székelységé, az összmagyarságé.

Orbán Balázsnak, a legnagyobb székelynek közös tisztelete és az ő e zméinek diadalában való hit legyen a mi egységes, erős hitünk. Neve maradjon székel fajunk közös zászlója, melyből a csüggedező nemzeti lélek újra és újra erővel merít, legyen az ő neve eszme, melynek megváltó erejével eredményesen dolgozhassunk az erdélyi magyar jövőért!

P. Szentmártoni Kálmán.

A Szervezeti Törvény reformja.

A Szervezeti Törvény reformja újból napirendre került s ezzel együtt a Fegyelmi Törvény reformja is. Helyes felfogás szerint a kettőt egyszerre nem lehet reformálni. Első sorban a Szervezeti Törvénynek, mint alaptörvénynek a reformját kell végrehajtani. Egészen természetes dolog ez, hiszen minden egyéb egyházi törvénynek ehhez kell alkalmazkodni, illetve azzal teljes összhangban lenni.

Az életből.

Fekete Lajos:

NAPLÓMBÓL.

Fogaras 1922.

(Folytatás)

Megdöbbenve hallgattam az öreg panaszát. A sertés-ólak felől éhes disznók éles sivitás a hangzott s a közeli istálló nyitott ajtajából szarvasmarha bögés. Távobabb, a kút felé, itató cseberet cipelt egy marcona béres. Káromkodva kiáltott valaki után.

Megnyílt egy rozszant viskó ajtaja s a kis Komsa Sándor lépett ki nagy sebesen valami edénnyel. Ahogy megpillantott, felkiáltott:

— Jaj, a Tiszteletes bácsi! — s azzal tüstént vissza is lépett az ajtón.

— No, menjünk csak beljebb, itt vannak, biztatott az öreg.

Benn a szegényes helységben nyomor szag terjengett. A homály jótékony szeretettel takargatta a benne levőket, a meghasadt, megkopott butordarabokat s a betegen fekvő három nemzedéket. Az öreg asszony ott kuporgott magába roskadva egy rossz deszkaládán, szakadozott ruhadarabokkal betekert lábakkal, nekidőlve lehajtott fejjel a festetlen deszka ágy végének, mely-

Templomi padok használata.

Irta: Péterfy Albert.

A m...i egyházközségünkben a hivek békéjét zavarta meg a családi padok használati módja. Ez egyházközségben az egyes családok hagyományyszerűen használják a templomi padokat s valósággal tulajdonjogot tartanak e padokhoz, bár adat nincs arra, hogyan és mily feltételek mellett váltak e padok templomi felszerelés tárgyává és csak a múlt század 70-es évei után van néhány jkvi adat, de csak arra, hogy 6 frt. lefizetése ellenében a család megkapta a templomban a családi padját. Ez időtől fogva keblbi tanács és közgyűlés foglalkozott néhány esetben a rend fentartásával a családi padok használatát illetően, ez esetek azonban a lelkeket nagyobb mértékben nem zavarták meg. Az utóbbi időben két táborra szakadt a hivek tömege s mindkét csoport a robbanásig feszíti a húrokat, igen megzavarva ezzel az egyházközség békéjét.

E két tábor gondolkozásmódja és elvi álláspontja szerint ujitók és maradiak táborának, vagy tán demokratáknak és arisztokratáknak volnának nevezhetők. Ha a maradi szó nem bántó, maradjunk az ujitók és maradiak kifejezése mellett.

E két tábor között az utóbbi éles harc azért robbant ki, mert egy esetben a padban leülni akaró más-

ben a fiatalabb asszony feküdt lábtól gyermekével. A fiucska most egy magaslábu, repedezett lapu, kis főző kályha előtt kuporgott s nagy fuvásokkal élesztgette a füstölő ágakat.

Köszöntésemre nyöszörgő moccanások feleltek. Az öreg megbiztatla a fiatal asszonyt, aki fejkendőkébe kötözgetett fejét felém fordította.

— Hallottam, hogy beteg — mondtam résztvevően.

Megindult a panasz az erőtelen női hang medrében is. Újra hallottam, amit az öreg elbeszél az imént, de most az édesanya szivéből fájdalommasabban hatott minden szó. Megtudtam, hogy hadiözvegy, de még mindig nem kapott egy fitying járulékot sem. Az orvos járt künn, de a távolság miatt nem jöhet mindegyre az sem. Rendelt s küldött orvosságot, de nem igen használt.

— Hát a kenyéradó gazdájuk? Kinek szolgálnak? — kérdezem tovább.

— Óh, a Doktor ur, járt itt ő is egyszer, ő küldötte az orvost is. Tenne az sok mindent, hogyha reá érne, de nincs ideje mindennel törödni. Még jó, hogy megtür így betegen is s megadja a bérünk, így legalább valahogy el tudunk tengödni a két öreggel s a gyermekekkel.

Most jutott eszembe, hogy gazdájuk, akit ő Doktor urnak nevezett, ügyvéd s az unitárius gimnáziumban végzett.

családhoz tartozó templomlátogatót a tulajdonjogot formáló család egyik tagja a padból kiutasította ezekkel a szavakkal: „Takarodj helyedre“.

Az ujitóknak amugy is nem nagyon nyugodt lelkét az eset nagyon fölhevítette és javaslatot tettek az intézkedésre hivatott szerveknek, hogy a templomi padoknak családi jellege szüntessék meg és családi vonatkozásra tekintet nélkül korra való tekintettel szabassék meg a padok használati módja olyképen, hogy a legöregebbek a legelső padba ülhessenek és így tovább.

Ezzel szemben a maradiak hivatkoznak arra, hogy a padok tulajdoni és használati joga az egyes családokat úgy illeti meg, ahogyan azt a hagyomány, az uzus, a gyakorlat kifejlesztette, jogaikhoz ragaszkodnak és hozzáfűzik, hogyha az egyházi hatóságok ezen jogukat nem tisztelik, polgári per útján is megvédik eme jogukat s ha netán a polgári bíróságnál sem tudnák e jogukat kiharcolni, nem rettennek vissza az egyházból való kilépéstől sem.

Nézzük a vitás kérdést jogi és lelki szempontból.

Általános jogelv, tételes törvényeink is ezen a jogelven épültek föl, hogy kié a föld, azé a rajta levő épület is és a kié az épület, azé az épületnek alkatrésze, tartozéka, felszerelése is. Kétségtelen, hogy a földterület, a melyen a templom épült, az egyházközségnek mint jogi személynek tulajdonát képezi s ebből folyóan az egyházközség tulajdonát képezi a templom, ennek

— Majd beszélek én a Doktor urral, — mondom — hátha tudna több segítséget nyújtani.

— Pénz kellene, lelkem Tiszteletes ur, szólt közbe az öreg, — hogy tudnánk venni néhány ruhadarabot s ennivalót a gyermekek részére. Nincs semmi pénzkereset. Akkéne!

Csend lett. Az öreg kicsoszogott az ajtón. Nagy füstfelleg puffant ki a kályhából, fellobbant a tűz. S a nyomorszagú szobában összekeveredett a homállyal, füsttel és a szegénységgel az öreg által hátrahagyott varázsige: „pénz kellene!“

— Ne csinálj füstöt, fiam, menj hozzz inkább fát be még! Szólt a kis fiura beteg édesanyja.

Sándorka röstelkedve nézett felém s kiment.

Az asszony felélénkült:

— Igaza van az öregnek, Tiszteletes ur, pénz kellene, mondta fojtott hangon, hogy ne hallja az öregasszony, ki élő halottként ült a deszkaládán, — de nincs ki keressen. Én tudnék egyedül, ha nem volnék beteg. Ez fáj leginkább. Hogy ennek a két öregnek nincsen támasza. Mellettük maradtam azután is, ahogy jó uram elesett a háboruban. Mindig jók voltak hozzám s nem tudtam elhagyni lelketlenül őket. Pedig kaptam volna embert, aki elvett volna, de akkor nem maradhattunk volna együtt. Szegény

minden alkatrésze, tartozéka és felszerelése. Ez alkatrészekre, felszerelésekre külön tulajdont és külön használati jogot létesíteni nem lehet.

Ne tévesszen meg senkit a tkveinkben még nagyon szorványosan látható osztott tulajdoni bejegyzés, mely osztott tulajdon szerint a földtulajdon az egyiké, az épülettulajdon a másiké. Ugyanis ez osztott tulajdon az 1848 év előtti urbéri viszonyból származott, amikor a földesur jobbágy és zsellértelkeket létesített jobbágyai és zsellérei részére, e telkekre a jobbágy, vagy zsellér építhetett és a földtulajdon a földesuré, az épülettulajdon a jobbágyé s illetve zselléré volt. A tkvk beállítása a helyszinelés alkalmával ezt a viszonyt tüntette föl, de már későbbi törvénytörvény szabályrendelet intézkedik, hogy a tkvekben található osztott tulajdon kitüntetését meg kell szüntetni és a kizárólagos tulajdonjog a tényleges birtoklást gyakorló épülettulajdonos javára jegyzendő be. Osztott tulajdon 1848 után már nem volt létesíthető, minthogy az osztott tulajdon alapját képezett urbéri viszony megszűnt.

Jogi szempontból tehát a fenti általános jogelv és tételes törvényeink szerint a templomi padok, mint felszerelési tárgyak, csak egyházi vagyont képezhetnek s ebből folyóan az egyházközség egyeteme szabhatja meg a templomi padok használati módját, rendjét is.

A használatra vonatkozóan, bár a használat eredetére írott adat a múlt század 70-es éve előtti időből nincs, a hagyományból, az uzusból, a gyakorlatból az

jó uram is szerette őket s utána nekem is apám s anyám lettek. Nem hagyhattam el, nem mehettam újra férjhez. Pedig azt a kicsi hádiözvegyi járulékot sem kapom, ami járna. Óh lelkem Tiszteletes Ur, ha tudna valamit tenni, hogy megkaphassam, mingyárt volna egy kicsi pénz, kicsi meleg étel, ruha az öregeknek, a kicsiknek s még erőre kapnánk.

Az ajtó nyikorgott. A kis Komsa jött be egy öl tüzifával.

Elkértem az asszony iratait, hogy utánanézhessenek a városházán az özvegyi járulék kiutalásának. Közben megtudtam, hogy az asszony neve Komsa, az ura után tért át a keleti vallásról az unitáriusra. Az öregek még az állami ménes fennállása idején települtek az állami udvarba s annak megszűnte után is itt maradtak a menyük kedvéért. De meghalni, ha Isten élteti haza mennek Hévizre a tavasz folyamán.

A szükség és nyomoruság láttára mindig összeszorult a torkom s most is csak későre találtam meg a hiavtásom szerinti vigasztaló hangot.

Előbb filmszerűen végig vonult lelkemben ennek a családnak sorsa. A fogarasi havasok közé kenyérkeresetre vándorló székely család útja. A háboru pusztító évei. Az új családalapítás küzdelmei. Az elesett fiú és férj utáni fájdalmak örvénylő kinjai. A béres sors roncsaiból felujuló hánytvetett sehonnai élet. S a szenvedések mélységeibe is be-

tűnik ki, arra következtethetünk, hogy az egyházközségek vezetősége valószínűleg nyomott pénzügyi helyzetben módot nyújtott arra, hogy a templomokat a tehetősebb családok szereljék föl padokkal s ennek fejében használati előjogokat biztosított a padot készítő családnak. De ha a padokat egyes családok is készítették a templom részére, mihelyt e padok átadattak az egyházközség vezetőségének felszerelése céljából, az építető család tulajdonjoga a padra nézve megszűnt; a pad, mint ajándéktárgy az egyházközség tulajdonába ment át s mint tulajdonos csakis az egyházközség egyeteme van hivatva a használat módját és rendjét szabályozni. Az előjogok biztosítására, mint említettem, írott adat nincs, a gyakorlatba vett előjogok eredete homályba vész és ezzel az előjogokhoz való ragaszkodás alapja is meginog. A templomi padok közcélú szolgálnak és ezzel a céllal szemben jogszerző elbirtoklásról beszélni nem lehet annál inkább, mert a kizárólagos használat is épen a közcél jellege mellett aligha volna bizonyítható s mert a jogszerző elbirtoklás a tulajdoni szerzésre irányulhat csupán s valóban neveltséges volna a fent felfejtettek után azt állítani, hogy az egyes családok a rendszerint, de aligha kizárólagosan ülőhelyeül használt padok tulajdonjogát a használat folytán megszerzték volna. A tulajdonjog a legteljesebb jog és a tulajdonost e jogánál fogva megilleti a kénye-kedve szerinti elbirtoklás joga is a padot illetően tehát azt a templomból eltávolíthatná, összevagdalthatná, elégethetné

világító emberszeretet, Istenben való bizalom nagy biztatásai, életerőt adó sugalmazásai a részvétben, a hálában, a türelemben, a becsület és tisztesség krisztusi törvényeinek hűséges örzésében.

S amíg az asszony sorsának keserű könyveit magába fojtva rebegette szavait, hogy megláttassa velem a segítség utját, az érzelmek háborgó tengere hullámozott bensőmben.

Részvételt szóltam az asszonyhoz, majd a kis fiuhoz:

— Még holnap elmegyek a városházára. Nem kell elcsüggedni. Jóra fordul minden.

Rámosolyogtam a fiura:

— Derék kis fiu vagy. Látom, hogy dolgozol. Ne félj, megsegít az Isten! Hallom, hogy üzentél karácsonyi versért.

— Ugy szeretnék én is egyet elmondani — rebegette a gyermek.

Hirtelen ötlettel kotorászni kezdtem zsebeimben. Volt nálam egy szép kis versike az árváról, mert a kisebb tanulók részére leírtam leckének, hogy otthon tanítsák a szülők. Közben ott visszhangzott agyamban az öreg mondása: pénz kellene. S akaratlanul is, magamnál levő kis pénzemet belefoglalva a vers papírjába, odanyújtottam a kis fiunak:

— Nézd, van is egy nálam. Majd adok még mást is.

stb. Ilyes jogszerzésre aligha gondolnak a maradiak is. Vagy tán örökbérlet címén akarnák gyakorolni vélt jogaikat a maradiak? Az örökbérlettel is úgy állunk, mint az osztott tulajdon kérdésével. Az örökbérletet is az urbéri rendszer termelte ki és az urbéri rendszer megszüntével megszűnt az örökbérlet is.

Jogi alapra tehát a maradiak nem utalhatnak sikeresen a padok használatát illetőleg. Említettem, hogy a templomi padok közcélú szolgálnak s így a mindenkori vezetőséget illeti meg annak szabályozása, hogy a padok mi módon használhatók. E szabályozásnál a vezetőség figyelembe vehet adott esetekben bizonyos méltányossági szempontokat is, talán vélt előjogokat is, de nem úgy ám, hogy abból családi és átörökölhető jogok származhatnának és annál inkább nem, mert az egyházközségek vezetői nem lehetnek hivatottak arra, hogy a családi leszármazásra ad infinitum nyilvántartásokat vezethetnének, kiemelve azt is, hogy a családok viszonylatában különösen a leszármazást illetően sok körülmény zavaró lehet. Elég csak a névrokonságra utalnom.

Megemlítendő még a kérdéssel kapcsolatban a használat és hasznélvezeti jog minősége, jellege. Mindkét szolgálmi jog személyes jogositvány, mindkét jog a személy halálával megszűnik, egyik jog sem örökölhető át apáról fiúra. A családok javára a jogok a természeténél fogva ilyes jogok alapításáról sem lehet tehát szó.

Lelki szempontokra térve át, e viszonylatban sem kedvezőbb a helyzet a maradiakra nézve, sőt súlyosabb

Ezzel sietve bucsuztam s a beállt sötétségben bandukoltam vissza a város felé.

Mai napon első dolgom volt a városháza. Siettem Szentpáli Gyula bácsihoz, ki városi tanácsos és egyházközségem gondnoka. Nem tartozott az ő hatáskörébe az ügy, de készséggel vezetett Grama városi főjegyző urhoz, ki a legnagyobb megértéssel és előzékenységgel fogadva, azonnal elővette az ügyet, elintézte s polgármesteri utalással ma már pénzhez is jut a szegény beteg asszony.

Hazafelé jövet találkoztam a téglacsűr tulajdonosával, a Doktor urral s kértem segítségét a szenvedő család iránt. Megértéssel biztatott, hogy mindent megtesz, ami tőle telik, hogy javítson

Magyar Általános Hitelbank

fiókjai:

Braşov,

Timişoara,

Oradea.

természetű. A templom az Isten háza. Az Isten lélek és szeretet, akik tehát a templomba lépnek be imádni az Istent, azoknak lélekkel és szeretettel kell a templomba belépniök, lélekben és szeretetben kell imádni az Istent. E lelkiesség, e szeretet azt jelenti, hogy mindnyájan egy Atyának vagyunk gyermekei, tehát testvérek vagyunk és az Isten házában nincs ur, avagy szolga, hanem a hitben mind egyformák vagyunk Isten előtt. Lelki szegények azok, a kik a lelki-éget vagyoni census mértéke szerint mérik. Vajjon a kegyes adakozásnál az e a nagyobb adakozó, aki sokból ad viszonylag keveset, vagy az, aki nyomoruságos helyzetében is juttat valamit a kegyes célokra? Vajjon egy templom építésénél és felszerelésénél számszerűség dönti e el a hozzájárulás mértékét, vajjon felmérhető-e, hogy ki adott többet a templomépítéséhez, a gazdag-e, a ki vagyonához mérten úgy adakozott, hogy e mellett családja szükségét nem lát, avagy aki teljesen vagyontalan állapotában munkájával segítette elő a célhoz jutást?

Az ujitók harci céljait tekintve, t. i., hogy a templomi padok családi jellege szüntettessék meg és életkor szerint állapítsák meg a padok használati módja, kétségtelen, hogy ez álláspont szimpatikusab, hiszen az avult vagyoni census helyett az öreg kor tiszteletén alapul, ámde radikális és elvont módon ez az álláspont sem valósítható meg, legalább is bizonyos átmenetre szükség van, olyan átmenetre, mely úgy az ujitókat, mint a maradiakat egyelőre kielégíti, a lelkek egyensúlyát helyreállítani, vagy legalább is bizonyos nyugalmi állapotot teremteni képes. E kérdésnél figyelembe vevendő, hogy a kor szerinti elhelyezkedés is bizonyos technikai nehézségbe ütközik, hiszen az életkor élesen nem domborodik ki az ember homlokáról, hogy higie-

hitfeleim helyzetén, hiszen ő szereti és becsüli az unitáriusokat, akárcsak, ha közibük tartoznának.

Annyira jóleső érzés tapasztalni és feljegyezni a megnyilvánuló emberséges érzéseket, a felebaráti szeretet krisztusi jellemvonásait. Óh, mennyire szűkege is van társadalmunknak e keresztényi erényekre, hogy boldogulhasson.

Látogatásomról beszélve egyházkörünk felügyelő gondnokának, Bedő Ferencznek családi körében, egyszerre fellobbant a nemes elhalálozás tüze, hogy a Dávid Ferencz Egylet nőtagjai, illetve háztartást vezető asszonyai rendre küldjenek egy kis meleg ételt a betegeknek. Ma este már el is ment az első küldemény a Bedő-családtól.

* * *

Az egyházközségek aranykönyvei szép és megörökítésre méltó feljegyzéseket tartalmaznak a közadakozásokról s az áldozatkészség megnyilatkozásairól hűveink életében. Oh, de hol van az az aranykönyv, amelyből ki lehetne olvasni mindazt a nemeszívűséget, részvétet, jóakaratot és irgalmasságot, mely a mindennapi élet keserves gondjai, a sors-kereszt hordozás véres csalódásai között is naponként vagy pillanatonként épít templomot hűveink keblében, egy Istenünk örök dicsőségére.

Vannak, akik lihegve loholnak egy darab

na! szempontok sem téveszthetők szem elől és hogy a tolakodásnak e rendszer sem tudna teljesen gátat vetni.

Megfontolandó volna tehát, hogy az átmenet mily módon volna eszközölhető. Vajjon nem nyugtatná-e meg a két csoportot, ha az egyházi hatóságok oly intézkedést tennének, hogy a családi székek jellegét megszüntetik ugyan, de csak a jelenlegi családfők kihaltával, a családfőkhöz számítva a jelenleg házasságban levő minden férfi családtagot?

Minden esetben tárgyilagosabb, emelkedettebb szellem kialakítására helyezendő súly, mert emelkedett gondolkozással az egyházi hatóságok döntésének az egymással szemben álló két tábor alá fogja rendelni magát, elül a harci kedv s ildomtalannak fogja tekinteni ama kijelentést, hogy kedvezőtlen egyházi döntés esetében jogaikat a polgári bíróságnál is hajlandók érvényesíteni s ha jogaikat ott sem tudják kiharcolni, az egyházból való kilépéstől sem riadnak vissza.

Még pár szó e hanghoz. E hang a fenyegetés hangja, már pedig a fenyegető hang, a terror a vallássossággal nem egyeztethető össze. Sajátságos, hogy igen sok helyen és felekezetenél még a világi kérdéseket is egyházi döntés alá helyezik és az egyházi döntésben a felek megnyugodnak, míg jelen esetben egyházi kérdést kívánnak a maradiak polgári bíróság elé vinni, mintha a polgári bíróság magasabb rendű volna, mint az egyházi bíróság. Csak fenyegető hangnak tekinthető az egyházból való kilépés hangoztatása is, mert elképzelni sem lehet, hogy akár egyik, akár a másik csoport a rá nézve nem kedvező, vagy nem egészen kedvező döntés esetében egyházát elhagyni tudná. És ha igen, akkor üres lelkű unitáriussal állottunk szemben.

kenyérért reggeltől napestig. Akiknek kerges a tenyerük, felsebbzett a lábuk s meggörbült hátukon óriás terheket cipelnek még itt is, a város kényelmes járdáin. Vannak, akik elhazudják az ebédjüket és holnapi ígéretnek szánják a vacsorájukat s éjszakánként nyugtalanul riadnak álmukból az idegszálaikon végig cikázó gondolat dübörgésére: „mit együnk, mit igyunk s mivel ruházkodjunk?“ S mégis, mikor belép szerény hajlékukba az Isten szolgája, Krisztus evangéliumát érzik megjelenni s lelkük örök kincse, a jóság csodálatosan, áldott szépségben viszhangzik a könyörgő szóra: „segítsünk egymáson!“ Eltitkolják szegénységüket, gondjukat, fájdalmukat s még a föld fenekéből is előkaparják az irgalmaság filléreit, a testvéri együttérzés ápolására.

(vége.)

Kalap üzlet Weiss M. ucca 33. szám alatt.

Férfi kalapok és sapkák

a legjobb anyagból a legújabb divat után kaphatók! Kalap tisztítást, formálást és festést a legújabb divat után vállalom. A n. é. közönség szíves partfogását kéri

Csiszár Béla.

Gazdálkodás.

VALLOMÁSOK III.)

„A történelem igazolja, hogy megfelelő vezetők hiányában népek és államok semmisültek meg és megfelelő vezetők kezeiben népek és államok ébredtek és éledtek újra“ (L. előbbi cikk).

Ez így volt és így lesz a történelem mindenkorai folyamán. Az emberiség életében a vezetők egyénisége szerint foglalják el helyeiket a nemzetek és ahhoz képest emelkednek az emberiség életszínvonalának csúcspontjaira, vagy tűnnek el a történelem szinteréről. Az egyes nemzetek pedig vagy egyetemlegesen, vagy szétziláltnak, de a maguk különböző szervezeteikben és egységeikben élnek, kell, hogy megélik a maguk faji, felekezeti, szellemi, erkölcsi, gazdasági és politikai életüket. Ez a mi helyzetünk is ma és ilyen egységünk a magyar unitárius egyház, amelyben — amint már említettem és itt idézem — „egyházi hivatásunknak ma és minden időben való teljes megélése, ahol faj és egyház, hit és nemzet oly kimerítően találkoznak egymással, örökéletet biztosíthat a mindenkorai nemzet egy töredékének“.

Ime, minő összefüggés van a nemzetek, vagy ezek egységeinek élete és a vezetők, illetve vezérek kiválósága, lángelméjüségé között, akiknek kezeikben a nemzet, vagy egység nyers anyag, hogy arravalóságukhoz, *egyéni értelmiségükhöz* képest kialakítsák belőle a tökéletesebbet, vagy pedig — szintén egyéni *adottságaikhoz* képest — faji, felekezeti, erkölcsi, szellemi vagy gazdasági téren mély pont-ra juttassák, eltörpítsék, avagy épp eltüntessék a kezeinkben levő egységet a nemzeti élet színvonalából vagy a történelem szinteréről.

Csoda-e tehát, hogy ma, amikor két-három vezető saját személyes érvényesülése céljából továbbra is oly súlyos erkölcsi és anyagi áldozatokat hárít egyházunkra, amint ezt tette a legutóbbi másfél évben, bíráló szavainkat hallatjuk és ha tiltakozunk egyes egyházkezelési tényezők cselekvései, vagy türesei ellen? Csoda-e, ha ezek ellen a mindenki által megbecsült püspökünk szellemiségével egyhanguan óvást emeltünk a legutóbbi másfél évben is és óvást emelek ma, tudva azt, hogy egyházunk az apró vétkezes cselekmények sokasága miatt sokkal mélyebb pontra jutott, mint amilyen mély ponton volt valaha az elmúlt több, mint husz esztendő óta kisebbségi sorsunkban.

Ezek az óvások és tiltakozások azonban épp azokban találtak süket fülekre, akikben, ha egy parányi felelősségérzettel rendelkeznek, föltétlenül több tapintatra kellene találniok. Ez, sajnálatosan, szintén az érintett „két-három“ vezető személyi adottságainak hiánya. És hacsak ennyi volna, azonban épp ezen rettenetes valóság eltűrésében gyökerezik jelenünk és jövőnk teljes tragédiája!

Hát hová lettetek ti Elvek, akik egészségesebb szellemre törtetek, hogy ahelyett most omladozóvá tehessetek egyházunknak megrongálódott erkölcsi és anyagi falait? Hová lettetek, akik biztosabb vizekre akartuk vezetni egyházunk hajóját, és ahelyett egyeseink zátonyra juttatták, hogy zátonyon hagyjuk vergődni apályban és dagályban egyaránt?

Vagy tényleg úgy vélitek, hogy az elveket el lehet tiporni és azokat csak addig kell alkaalmazni, amíg az egyéni érvényesülés céljait *biztosnak látszó* révbe juttatják? Dehát hol van az egyház egyeteme, hol vannak a körök, hogy az egyházi erkölcsi és anyagi javak egyeseinek eltékozlását jaj - és zokszó nélkül tudjátok viselni ma, holott a négy év előtti multban apró lejek, vagy egyetlen alkotmányértés miatt oly erővel hallatták hangjaikat? Ma a százezres ügyek sem izgatnak és azt kell kitüntetni, aki egyik másik erkölcsöt oly mélyre tiporta? A kitüntetés éppen a „két-három“-ban jelzettből kell érintse mindig legalább egyiket? Avagy magyar unitárius egyházunkat, mely Erdélyt a művelt világ előtt is a „szabadság klasszikus földjévé avatta“, képesek egyeseink végzetesen rombadönteni? Az irtásnak nincs már sem vége, sem hossza? Mindent veszélyeztetünk továbbra is, vagyont, erkölcsöt, tekintélyt, hitet, megbecsülést, önzetlenséget, vagyoni és társadalmi alapot egyaránt? Mi ez hát és meddig tart?

Biztosítást a legelőnyösebben az

**Első Romániai
Temetést Biztosító**

R. T.-nál köthet

(ezelőtt G. SZÁVA és A. SZÁVA)

Brassó,

Weiss Mihály-utca 35 szám.

Hiszen csak pl. emlitem, mint legkisebbet a sok közül, hogy azt, aki 24 000 lej egyházi közpénzről másfél éven keresztül feledkezett meg úgy, hogy az elszámolásban se szerepeljen, miután a főtanács színe előtt volt az ügy leleplezve, ahelyett, hogy meneszténék tisztségéből, megfegyelmitetnék, képesek őt bemutatni több mint háromszáz székely presbiternek, mint, aki gazdasági és pénzügyi kérdésekben „járatos“, más szóval „kiváló“.

Engedelmet kérek, de kérdezem, hová jutottunk? Hová jutott egyházi erkölcsiségünk és a becsületérzés? És hová jut a lelkeszi tekintély, ha egy tisztos előadásra a több mint száz becsületes lelkész közül nem választunk olyant a bemutatásra, aki egész életét erkölcsi, hitéleti és gazdasági fejlődésünknek szenteli nem címben, hanem tettben és lélekben egyaránt, aki önzetlenül szolgálja egyházát, vagy aki minden vonatkozásban büszkesége vagy egyházközségének, vagy körének vagy egyházának.

Le Bon Gustave írja egyik művében: „Novy-Targban, a Tátra hegységben volt alkalmam látni egy kis templomot, melyet rablók emeltek szűz Mária tiszteletére hálából, amiért vállalkozásaikon pártfogásába vette őket“.

Minő erkölcsük lehetett ezeknek, pedig valószínűen nem 74 000 saját felekezeti és saját faj. egyének közvagyonaihoz „évedtek“? És minő elbírálás alá esnek?

Dehát nem erről akartam szólni; alkossa meg mindenki magának a véleményét.

Arról esik szó a sok közül, hogy a jószágfelügyelőség elnöke lemondott volt, amit a tanács a védőbeszédök özöne után nem fogadott el. Ezen védőbeszédök lényege az volt, hogy amit a kiküldött bizottságok már több rendben megállapítottak, a hűtlen kezelés, vagy egyéb rendellenességek, mint pl. a 24.000 lej ügye „nem igazak“ „nincsenek még megállapítva“ és az objektív bírálók pedig azzal voltak elterrorizálva, hogy „nem igaz“ „számadási hiba“ „valótlanság“ stb. (Hova lett a házszabály és a parlamentarizmus?) Ne fogadja el tehát a tanács a lemondást, mert „igaz, hogy 24.000 lejt az elnök ur visszafizetett, de „ez az első eset“, és különben sem biztos hogy elvette. (Vajjon miért fizette vissza?).

Tehát mindig csak az első eset, mert az előbbi vagy utóbbi fölfedezve nem volt és nincs is ma már, aki fölfedezze az újabbakat, ellenben van kettő-három, aki segítsen az elleplezésben. Mindig csak az első eset, mert az előbbi megbocsátott. Kinek a részéről bo-

csátatott meg? Aki valamilyen formában vagy előnyeit élvezi, vagy pedig a felelősségben osztoznia kellene. Tehát ismét csak az első eset. Tudjuk, hogy a közönséges bűnözők is ezzel védekeznek a rendes bíróságok előtt, de ilyenkor, amint jogászoknak alkalmuk volt védettjeik esetében konstatálni, a bűnöző hozzátette: „amit a bíróság fölfedezett, mert ha mindeniket fölfedezte volna, akkor lehet, hogy akasztófán volnék már régóta“.

Csak pl. emlitem, hogy éveken keresztül a bányabükki gazdaság takarítógága 20—40000 lejeket hozott az egyháznak. Az ottani intézőt azonban a jfg. elnöke arra való hivatkozással, hogy Bányabükön nincs szükségintézőre, áthelyezte Szindre. Mihelyt az áthelyezés megtörtént, a bányabükki gazdaság takarítógága már nem 20 sem nem 40 ezer lejt hozott, hanem pontosan százezer lejt. Valószínűen az volna erre az elnök ur válasza, hogy az elmúlt évben több fát adott a takarítógás. Sietek hozzátenni, hogy az elmúlt évben az egyház több fát „adhatott el a takarítógásból,“ mint az előbbi években. Azóta az intéző kiválóságait az egyház Szinden kellett, hogy végignézze, ahol azon egyetlen egy év alatt 167.000 lej volt a ráfizetés és közel egy milliós a kár. A tanács a bérlet utjáni hasznosítást határozván el, a jfgi elnök bejelentette a tanácsnak, hogy a szindi intézőt most már visszaköltözteti Bányabükre, ahol — amint másfél évvel ezelőtt mondotta — „nincs szükségintézőre“. — Az egyik tanácstag, úgy látszik a szindi ügyekre való hivatkozással, ellene volt ezen áthelyezésnek. Mi történt tehát? A terror és védőbeszédök özöne győzött és megoyilt az alkalmunk ismét halani és kitüntetni úgy a jfg. elnököt, mint az intézőt, hogy ebben az évben a bányabükki takarítógás ismét eredményes lesz, mert legalább 20.000 lejt fog jövedelmezni. Tehát a környéknek lesz ismét egyházi fája, amivel tüzelhessen az egyház 600 holdas erdejéből.

Dehát nem ez a kérdés, hanem az, hogy vajjon „az első eset“-e a 24.000 lej ügye.

Emlékeztet, hogy a csányi gazdaság a mezőség legszebb 217 holdas birtokát holdanként egy mázsa buzáért adtuk ki bérbe hat évre a jfgi elnök barátjának, aki azonban a szinen csak a szerződés megkötésére irányuló felhívásra jelentkezett, mert addig más volt az ajánlattevő. Joggal kérdezhető, miért ilyen olcsón, amikor egy szomszédbirtokos birtoka holdanként évi kettő mázsa buzáért van kiadva? Azért, mert megállapodás szerint a bérlő vállalta, hogy az épületek rendbeszedési költségeit, amely a 100.000 lejt jóval meghaladja, esetleg a kettőszázat is eléri, viselni fogja és az épületeket rendbeszedi, és azért hat évre, hogy ezen idő alatt amortizálódjék a befektetés, minthogy a Bors alapnak nincs pénze befektetést eszközölni. 1938 évi július havában a jfgi elnök a jfg. ülésében fölhatalmazást kért, hogy 82 000 lejt a csányi épületekbe befektessen. Egyedül voltam, aki ezen befektetést nem szavaztam meg a bizottságban, hanem különvéleményt jelentettem be, amiért az elnök tisztségéről lemondott. Különvéleményemet nem vontam vissza, az elnök 8 nap mulva hivata

Az előnyösen ismert

„TELLMANN“-féle

szabó üzlet Baritju (Lópiac) u, 12. szám pontos kiszolgálás mellett mérsékelt áron minden e szakmába vágó munkát kifogástalanul végez.

lában ismét megjelent, amiből látszott, hogy lemondását visszavonta. Sem ezen ügy, sem pedig külön véleményem, nem került a tanács elé, nyugodt lehettem tehát, hogy a bérlők ügy, amint a bérbevételekor vállalták, a javításokat saját költségükön végrehajtották. Ezzel szemben mi történt?

1939. nov. havában a jfgi elnök a tanácshoz előterjesztést tett, amelyben azt adván elő, hogy 112 000 lejít javításokba fektetett be a mezőnagyicsányi épületekbe, kérte, hogy az Egyház ezen befektetéseket jónak ismerje el, és egyidejűleg pedig a 112 000 lej erejéig tekintessék úgy az 1938 évi tér egészen, hogy az 1939 évi bérnek egy része kifizettetett. A tanácsban egyedül voltam, aki szót emeltem ez ellen, és indokait bőségesen előadtam. A terror és védőbeszédnek azonban győztek és tiltakozásommal egyedül maradtam. Külön véleményt jelentettem be a határozattal szemben.

Megjegyzésre méltó, hogy ez a befektetés 1938. szeptember havában megtörtént, és a jfg elnöke csak akkor tett előterjesztést, amikor az egyház feje írásban és szóban több ízben fölhevítta, hogy összes bevételeiről és kiadásairól számadását haladéktalanul terjessze elő. Kérdezem tehát, hogy hányadik eset? És hol maradtak a többiek?

Különvéleményemet írásban is indokoltam. Midőn a főtanácsi bizottság az ügyet vizsgálta és mindkettőnk személyesen kihallgatott, a jfgi elnök azon jegyzőkönyvet, amely a jószágfelügyelőség 1938 július havi üléséről szólt s amely különvéleményemet is kellett, hogy tartalmazza, nem terjesztette elő, azt mondván, hogy: vagy elveszett, vagy föl sem vettük. Ha elveszett kérdezem, miért veszett el, és hányadik eset?

Még csak az a kérdés, hogy vajjon a főtanács mit fogadott el? A tanács csaknem egyhangú határozatát, vagy pedig különvéleményemet? Ugy látszik, itt már nem győzött a védőbeszéd és a különvéleményem jutott elfogadásra. Minden jogemem megvan azonban állítani, hogy ezen ügyben hozott főtanácsi határozatot a tanács nem fogja úgy végrehajtani, hogy az összeg az egyházi pénztárba befolyjon!

Ime minő manőver arra, hogy ne az egyházi pénztárba jusson az a pénz, amely az egyház birtoka után mint bér fizetendő: jegyzőkönyv elveszése, vagy föl nem vétele, különvélemény hatálytalansága az által, hogy az nem terjesztett tanács elé, a tanácson az egyház érdekének leszavazása, mert a főgondnok garanciája különben esedékessé válhatik, és végeredményben egyszázötvenkettőezer lej, amit ha mi vállalunk eredetiben befektetni, az esetben a birtok évente legalább 30 000

lejjel magasabb összegért lett volna kiadható.

Ime egy-egy példa a sok közül, amelyek kétségtelenül nyomják rá lemoshatatlan bélyegüket „két-három“ vezető“ által megfertőzött egyházi közéletünkre. És a mi a több, mindezek a dolgok folyhattak egyházi életünkben és folyhatnak ellenvetés nélkül. Vagy tényleg olyan bűnök lettek volna elkövetve, amelynek 74.000 magyar unitárius lélek ily szó nélkül kell elviselje a hasonló következményeit? És ki az a „két-három“ vezető, aki Isten ostoraként ver, vagy türi végigverni 74.000 unitárius lélek erkölcsi, becsület és faji érzését? És rombolja egyházunk megmaradt romjait, hogy mi se maradjon az utókornak.

Eggedelmet kérek, ha valaki garanciát vállal megakadályozva azáltal az ellenőrzést, és vállalt garanciája ily súlyos anyagi és erkölcsi áldozatokba kerül 74.000 magyar unitarius embernek, s ha garanciáját beváltani vonakodik, és megválasztása előtti — úgy látszik valóban megtörtént — elkötelezése alul képtelen magát feloldani, akkor nem joggal merül-e föl az a mind nagyobb és nagyobb hullámokat verő közóhaj, hogy azzal együtt, akiért vállalta a garanciát, hasonló garanciájától mentsen meg 74.000 magyar unitarius lelket, és legyen tekintettel arra, hogy falvainkban, az Unitarius Közlöny bizonyossága szerint lelkészek és presbiterek, tanítók és hivek naphosszat gyűjtik a lejeket, a szájuktól vonják el a tojásokat, hogy kulturházat, iskolát és templomot építhessenek maguknak, mialatt itt me egy tételben egy kulturházat vagy egy iskolát áldozunk föl egy év alatt „a személyes érvényesülés oltárán.“

Eggedelmet kérek, de emlékezetbe juttatandó idézem legelső körlevelem második, harmadik és negyedik bekezdését, amely sokkal jelentéktelenebb ügyben 1933 október havában kelt és idézem annak megállapítására, hogy vajjon van-e különbség és ha van, mi az, hogy az egyház közérdekén esett sokkal kisebb mérvű sérelem olyan súlyos elbírálás alpját képezhette azoknak a megítélése szerint is, akik ezen az alapon jutottak tisztaságukhoz, és akik annak idején az ilyen sérelmet annyi „önzetlenséggel és tárgyilagossággal ítélték meg“ mással szemben és ma a sokkal nagyobb mérvű sérelmet épp ők követik el. Ez a sokszorosított levél így hangzik: „Bárki legyen az az egyén, aki ...baráti összeköttetései, vagy a sors szerencsés közreműködése révén egyházunkban megszerzett pozícióját arra használja, hogy az impériumváltozás, agrár reform és gazdasági krízis folytán anyagilag alighanem teljesen tönkrement egyházunk megmaradt romjait vonja ki kisebbségi fajunkért és vallásunkért önzetlenül küzdő tanáraink, papjaink és tanítóink elől s utódainkat még e romok öröklésére sem találja méltóknak, annak a közéleti működése terén mindenki által megkövetelt önzetlen lelkiismerete, faj- és vallásfenntartási kötelességérzete s a peccáttelen erkölcsi életadta fajsúlyja annyira hiányzik — az önző, anyagi szükségletek kielégítése s személyi érdekeinek a közérdekeknek a közérdekek fölé való helyezése iránti vágya pedig annyira kifejlődött, hogy jellemét, erkölcsét és önzetlenségét sem bűnbánó ígéretekkel, sem vezeklésekkel a köz-

Vásároljon az
ELEKES
könyv és papírüzletben.

által igényelt mederbe juttatni többé sohasem tudja, mert az egoizmus hatalomrajtása folytán egyszersemindenkorra elveszítette önbírói judiciumát.

Aki önbírói ítélőképességgel nem rendelkezik, akinek tehát lelkiületében az abszolút erkölcsiesség növekvő hiánya talált hont, az bármennyire geniális képességekkel legyen felruházva, megfertőzött lelkiülete miatt képtelen értelmi tudását faj vagy egyházfenntartását célzó anyagi igazságok felderítésére és alkalmazására a közérdeket szolgáló törekvések megvalósítására felhasználni. mert egy ilyen lelkiület az egészséges ideák végzetekozó megmételvezésére alkalmas lehet, semmi esetre sem azonban egészséges ideák megteremtésére vagy keresztülvitalére. Egy olyan egyén tehát, aki a közérdekek képviselése terén az emberi lelkiületnek ily alacsony nivójú erkölcsi világában fetreng, nem az emberi hivatásunk által kitűzött céltudatos munkánk harcosa, hanem annak egyenes ellensége lehet csupán.

Az a faj, társadalom, vagy erkölcsi intézmény — legyen akár egyház — amelyik világi alkotásának és fennállhatóságának legelső feltételét: az öfenntartáshoz szükséges abszolút erkölcsiséget saját szervezeteiben nem őrzi meg, vagy a szerveiben esetleg talajt talált erkölcsűlyedést erős elhatározással és törhetetlen akarattal ki nem küszöböli és létjogosultságot nyújt, akár közvetve akár közvetlen, vagy tudva, avagy öntudatlanul az önmaga ellen irányuló lelkiismeretlen, önző, kórokozó akaratoknak vagy tetteknek, előbb anyagilag, majd társadalmilag és erkölcsileg önmaga tétlensége eredményeképpen a könyörtelen végzet ölébe hull.

Ez volt tehát 1933-ban, hét évvel ezelőtt és ennek nyomán megszült mozgalom következtében jutott az érintett „két-három“ vezető tisztségéhez, sajnos úgy látszik azért, hogy az általuk is annak idején annyira szentnek mondott elveket ma lábbal tiporják.

Mennyi keserűség és mennyi fájdalom, mennyi kín és mennyi lelki töprengés és szenvedés azoknak a lelkében, akik igazán szeretik fajukat és egyházukat!

Örömmel és lelkeim legnagyobb megelégedésével állapítom meg azonban az utóbbi napok eseményeiből és megnyilatkozásaiból, hogy úgy világiak, mint belső egyháziak (klerusbeliak) éppannyira, sőt türethetlenebbnek ítélnek meg a két három vezető által közönyösen vett vagy elkendőzött, de napfényt látott és napfényt látó eseményeket is.

Hála az Isteni Gondviselésnek, ami nem volt e rény a multban, nem lett azzá ma sem. Az adott szó fogalma sem változott meg s az elnöklő főgondnok bár mellőzni vélte annak beváltását, mégis mások is bőven számon fogják kérni. Kigyúltak tehát a végeken az egyre jobban lobogó tüzek, hogy a „két-három“ vezető öt-ötvetét, megválasztásuk előtt annyit hangoztatott arany és briliáns értékét vizsgálat tárgyává tegye. Remélem, hogy az ötvetet alul arany és briliáns helyett nem szilárdított savak, hanem legalább vasérték fog jelentkezni, és unitárius közösségünk öröme a felmerült károknak legalább 50 százalékát valóban még a köri gyűlések előtt, megtérítik azok, akik előidézték, vagy pedig másik

megoldásképpen, fölébe helyezkedve az önző, személyes érdekeknek, tekintettel lesznek arra, hogy azalatt, amíg annyi köszönetet igyekeznek nyilvánítani a 74.000 magyar unitárius léleknek az iskolák körüli akciójában adott és véres verejtéken szerzett apró lejekért szerzett egyidejűleg megmentik őket attól, hogy egy év eredménye ismét százezreibe kerüljenek ennek a szegény 74.000 magyar unitárius léleknek, és fő oldják megukat letett esküjük túlmérsékeltre magyarozott kötelezettségei alul.

Hiszen mindannyinak a megnyugvását fogja szolgálni akár az ügyeknek az Egyház érdekeiben való haladéktalan elintézése, akár pedig — ha erre valóág nincs — azon módnak megadása, hogy egészen bizonyosan több rátermettséggel rendelkező egyéniségek menték meg egyházunkat ebből a zürzavarból, amely kikerülhetetlenül a végzet felé ragadta egyházunk gondterhes szekerét.

Dr. Fazakas János.

Báró Orbán Balázs.

Minden idők jelenének sivársága, kilátástalansága a multba vezeti vissza a nemzetek életfonalát. Ez a jelenség különösképpen helyénvaló mai helyzetünkben, amikor a mult dicsősége is kell, hogy táplálja a jobb jövőre hivatott nép életét, hogy azon át munkálja korlátolt lehetőségek között is azt az utat, amely a multból a jelenbe és innen a jövőbe vezet.

Az unitáriusok mindig kegyelettel áldoznak kiváló elődeiknek, akiket sohasem sajátitanak ki teljesen a maguk számára, hanem az összmagyarság közkincsének tekintik. Ilyen emlékezésre méltó, példatadó ember volt báró Orbán Balázs, kinek elvhúsége, szilárd akarat, céltudatos munkája, határtalan fajszeretete 1890 április 19-ki halálával nem szállt sirba, hanem világító fáklyája maradt a székely fajnak, amelynek előmenetelében, kiváló képességeiben, oly rendületlenül hitt és örök büszkesége maradt az unitáriusoknak attól a perctől kezdve, amikor elődeinek katolikus hitéről az unitárius hitre tért át.

Halálának 50 éves évfordulója alkalmával kegyelettel hajtjuk meg egyéniségének kiválósága és tudományos működése előtt az emlékezés zászlóját, ki a „Székelyföld leírása“-val oly részletes rajzát adta személyes tapasztalatainak és meglátásainak, hogy az mint történetírás és földrajzi út-leírás értékes és aprólékos helyrajza az általa bejárt több mint 500 székely helységnek. Emlékét megőrizni, nevét szívébe vésvni minden székely-magyarnak kötelessége.

Serester Lenke.

Presbiteri Konferencia Székelykeresztúron.

Főtisztelendő Püspök ur Székelykeresztúrra 1940 március 28. és 29-én presbiteri konferenciát hívott. A konferencián az egyházkör keblitanácsosai a lelkészek vezetésével igen szép számban jelentek meg, mintegy háromszázan.

Az értekezlet március 28-án istentisztelettel kezdődött, midőn Ütő Lajos esperes imát mondott. A templomból a résztvevő közönség a főgimnázium tornatermébe vonult át, ahol Dr. Fazakas Miklós köri felügyelő gondnok üdvözölte a Főtisztelendő Püspök urat kiemelve kiváló érdemeit s bemutatta az értekezlet előadóit, egyben pedig rámutatott arra, hogy mit vár a konferencia közönsége az előadóktól.

A Főtisztelendő Püspök ur a tőle megszokott értékes szavakkal köszönte meg az egyházkör üdvözlését, örömeinek adva kifejezést, hogy hívó szavaira a kör presbitere ilyen szép számban jelentek meg és a konferenciát megnyitotta.

Dr. Kiss Elek egyh. főjegyző „Unitárius Egyházunk mai kérdései és a kebli tanács” címen tartott előadást. Előadásában igyekezett kimutatni, hogy mi a kebli tanács jelentősége, kik lehetnek presbiterek, mi a kebli tanácsosok működési köre és jelentősége az egyházközségben és az egyetemes egyházban, a templom, a kulturház, az iskola szerepe s a kebli tanácsosok nevelésének szükségessége.

Előadása után Török Lajos énlaki, Nagy Lajos kobátfalvi, Izsák Lajos ravai presbiterek, Gálffy Dénes tanító, Fazakas Jenő lelkész szólaltak fel. A felszólalásokra részben a Főtisztelendő Püspök ur, részben előadó adtak felvilágosításokat.

Délután 3 órakor Vári Albert teológiai tanár „A presbiterség a történelemben” címen tartott előadást. Értékes és tárgyilagos előadásából megtudhattuk, hogy Mózes proféta idejében milyen szerepet töltött be a 70 tagu bizottság, kik voltak az örállók, miképpen voltak felavatva tisztségükre, kik voltak a szeniorok, mi volt a hivatásuk, hogy alakult ki a presbiterség az új testamentumban, hogy és mikor alakult a katolikus és protestáns egyházakban.

Bizonyára buzdításul szolgált volna, ha a különben nagyon értékes munkában helyet foglalhatott volna az is, hogy egyes presbiterek milyen szerepet játszottak egyházunk történelmi fejlődésében, iskolák, templomok építésében.

Pataki András „A keblitanácsos és az egyházközség anyagi kérdése” címen tartott előadást. Az előadás tartalma más volt, mint az előadás címe s amit várt a presbiterek tábora.

Március 29-én előadást tartott Dr. Fikker János

teológiai dékán „A keblitanácsos és az egyházközség vallási és erkölcsi élete” címen. Ha az előadók megelőzően egymás között megbeszélést tartottak volna, előadásaik tartalmi összefüggéseire nézve, igen előnyös lehetett volna.

Ezt követőleg Simén Dániel teológiai tanár „A keblitanácsos és egyháztársadalmi munka” címen adott elő. Ezeket hangoztatta: a presbiter jó ember, jó hívő, jó magyar, a családban mintaszerű kell, hogy legyen s rendben kell tartania házatáját és lelkét. Az ilyen ember tevékenyen vesz részt az egyháztársadalom munkájában. Beszélt közhelyekről, szövetkezetről, népegészségről (népfürdők), ifjuság szorakoztatásáról, táncmulatságról, temetésről, torozásról. Megállapítható, hogy az alkalmi vezérfonal mindegyre eltűnt a felszínről s a hallgatóság állandóan zseptengeralattjárókat figyelhetett ebben a félig olvasott s félig szabadon előadott elmondásban.

Gyallai Pap Domokos a népkönyvtárákról beszélt igen hatásosan. Látszott, hogy a nép nyelvét, a nép gondolkozását ismeri, mert a hallgatóság csak Gyallait és a légy zümmögését hallgatta.

Boros György gazdasági iskolánk igazgatója időszerű gazdasági kérdéseket fejtegetett érthetően, népszerű módon. Nagy érdeklődés kísérte ezen jól kidolgozott témát.

Az előadások befejezése után a Főtisztelendő Püspök ur vezetésével lelkészi értekezlet volt, hol a konferencia tanulságait szürték le. Közben az istentiszteleten Péter Ödön kövi jegyző imádkozott, majd Ürmösi József püspöki titkár mondotta el nagy hatással szép és igazán tanító egyházi beszédét.

Az értekezletet a Főtisztelendő Püspök ur beszéde zárta be Isten áldását kérve a gyülekezetre s a konferencia végzett munkájára.

Megemlítjük, hogy március 28-án este műsoros estély is volt ugyanazon helyiségben, ahol Dr. Elekes Domokos főgondnok nyitotta meg pár szóval az estélyt. Lőrinczi László lelkész vezetésével igen szépen énekelt a kadácsi dalárda, majd a szentábrahामी dalárda, egy székely leány és székely legény szavalata következett, Sándor Mihály tanár vezetése mellett pedig a helybeli filharmónikus társaság zenedarabokat adott elő. Gyallai Pap Domokos igen nagy figyelem és érdeklődés mellett egy szép elbeszélést olvasott fel. Végül Osváth Árpád felügyelő gondnok pár szóval az ünnepélyt bezárta.

Jelenvolt.

Egyházi zene.

Irta: Régeni Áron.

Teendőink egyházi zenénk fejlesztése érdekében.

Lelkem igaz őszinte örömevel üdvözlöm az Unitárius Jövendő nagyon tisztelt szerkesztőjét, midőn b. lapjában helyet adott az egyházi zenénkkel foglalkozó cikksorozatnak s Gál Vilmos afiát, kit zenei kulturáltsága elhivatottá tett arra, hogy e cikksorozatot beindítsa. Zenei felkészültsége zálog, hogy e megindult munkát sikerre vigye.

Örvendetes jelenség, hogy egyházi zenénk eléggé elhanyagolt ügyével ma már nemcsak az azt hivatásszerűleg művelő énekvezéreink, de ezen testületen kívülállók is foglalkoznak. Egyházunk tagjai e téren is rádöbrentek arra, hogy mulasztások vannak s e mulasztásokat pótolni kell. Többet, szebbet vár e munkamezőn is a hivek egyetemessége az eddig nyújtottaknál. Ma már hiveink egyrésze nem csak elfogadja, de bírálat tárgyává is teszi azt, amit adni képesek vagyunk. E megindult szócsatába azonban bele kell szóljanak a hivatásszerűleg egyházi zenével foglalkozó énekvezéreink is. Az alkalom adva van s tegyék kötelességüket, mert a kötelesség ilyen irányu teljesítése tisztító tűz, mely elválasztja a salakot a tiszta fémről.

Egyházi főhatóságunk is napirendre tűzte e kérdést: anyagot, javaslatokat gyűjt, bizottságot szándékszik kiküldeni az ügy minél alaposabb előkészítésére.

Az egyetemes lelkész kör hasonlóképpen felszínre vetette; sajnos, hogy tárgyalásának menetébe épen a legközvetlenebbül érdekelteket, az énekvezéreket nem vonta be, akik pedig úgy az énektanítás, mint énekvezetés terén értékes tapasztalatokkal rendelkezhetnek s a gyakorlati megoldásban utmutatást nyújthatnának. Énekeskönyvünk revízióját egy közös értekezlet kellett volna megtárgyalja.

Azonban, ami elmúlt, afelett kárba vészett fáradtság a lámentálás.

Lássuk inkább a jelen pillanatban mi a teendő?

Énekeskönyvünk legújabb kiadása elfogyott, vagy legalább is elfogyóban van. Sürgősen szükséges egy új kiadás.

Amikor azt látjuk, hogy rövid 19 év alatt egy munka 2 kiadást ér meg, ez azt bizonyítja, hogy megjelentetése nem volt fölösleges fáradság, arra szükség van, az a munka hiányt pótol. Egyházkörünkben, ahol tapasztalatom szerint a legkomolyabban átértzett tanítói munka folyik vallás-erkölcsi nevelés szempontjából is, úgy láttam nagy általánosságban s úgy tapasztaltam a magam kis körében, hogy hiveink szeretik énekeskönyvünket s a gyülekezeti éneklést gyakorolják is.

Nem mondom, hogy ne volnának hibái. Voltak, vannak és lesznek is. De törekednünk kell arra, hogy ezek a hibák minél jelentéktelenebbekké zsugorodjanak össze. Nem szabad pl. megtörténnie annak, ami 218. sz. ének 2. szakaszának 3. és 4. sorában van (3. ki-

dás), hol a szöveg egy-egy szótaggal van megcsonkítva. Vagy a 264. ének utolsó sora, hol a dallam gyalázatos ritmikáját a legbotfülbű ember is érzékelheti már első hallásra. E sor dallama ugyanis nem az, amit itt lát az énekes, de egyforma a 2. sor dallamával. A 97. ének 2. sorával az 1 és 2. kiadásban ugyancsak baj van. E sor dallamát teljes egészében 1 hanggal mélyebbre kell tenni. Ez óriási hibát a 3 kiadás kiküszöbölte. Szám-talan ehhez hasonló, de jelentéktelenebb hibát komoly és alapos nyomdai előkészítés és revízió kiküszöbölheti s ki is kell küszöbölnie, mert ezek a hibák még a tanult zenészt is zavarba hozhatják s zenei kiskorúságunknak s nemtörődömségünknek égre kiáltó példái.

Ezen revíziónál — egyetértek teljesen Gál Vilmos cikkével — nehezebb, de nem megoldhatatlan kérdés a dallam és szöveg között mutatkozó ritmusbeli eltérések kiküszöbölése. Példaképpen a 151. éneket hozom fel. Ennek a Dávid Ferencz korából származó, mély vallásos érzést kifejező, ősi, gyönyörű szövegünknek csak az első versszakasza állott a dallamszerző rendelkezésére. (Az egész ősi szöveget csak nem rég ismerte meg régi énekeskönyvünk forgatása közben.) Bekövetkezett ebből az az abszurd eredmény, hogy míg az első szakasz ritmikája jó, addig a következő szakaszok első sora énekelhetetlenül nyakatekert ritmust kapott. Ha ennél az énekünknel az eredeti ősi szöveget változtatlanul hagyjuk a 2. 3. 4. szakaszánál is, nem áll elő a látható hiba, mert a 2. szakasz eredeti első sora:

„Nem hágy tégedet a nagy Ur Isten“, a 3 szakaszé:

„Én jó Istenem és Uram te vagy“, a 4 szakaszé:

„Nem kérek tőled én gazdagságot“.

Igaz az is, hogy egy új, művészi értéket nyújtó énekeskönyv megszerkesztése alapos és gondos előkészítés nélkül lehetetlen s csak évtizedes körültekintő munkásság hozhatja meg a kívánt eredményt.

Ennek a körültekintő sokoldalú munkásságnak egyik alapvető pillére zeneügyünk történelmi múltjának részletes és alapos feltárása. Bármennyire is kiskorúak vagyunk zenei téren, van múltunk, csak hogy ezt a múltat majdnem teljes egészében sötétség borítja.

Énekeskönyveink történetével a K. M. hasábjain pár évtized előtt előbb Nagy János, majd Kanyaró Ferenc foglalkoztak részletesebben. Mindkét neves történészünk csak a szövegi rész múltjára igyekezett fényt deríteni, a zenei oldala nem érdekelte egyiket sem. Nem érdekelte talán azért, mert régi énekeskönyveink szövegei a Szcenzi Zsoltárok kivételével csak dallam-utalásokkal vannak ellátva, hangjegyzés nélkül. Ami nagyon érdekes s egyuttal talán útbaigazító is, régi kéziratokban fennmaradt magyar graduáljaink hangjegyeket nem, de hangjegyvonalzást tartalmaznak, tehát lennie kellett egy kezdő korszaknak, mikor a hangjegyek is fel voltak jegyezve a graduálok hangjegyvonalzásain.

(folytatjuk).

Szemle.

Lemondás. A jószágfelügyelőségi elnök lemondásáról olvastunk. Szerény megítélésünk szerint helyesen tette. Elhatározása közmegegyezést kelt. Tevékenysége ellen kifogások merültek fel. Elveszítette a közbizalmat. Ennek természetes következménye a lemondás, ami azonban nem mentesíti tetteinek vagy mulasztásainak felelőssége alól, de erkölcsi testület munkamezején az erkölcsi érzék igen nagy érték.

Ez érzéknek megfogyatkozását vagy lazulását nyomon követi a közbizalom vesztese. Ezt már sem mesterkéltséggel támogatással, sem maga ellen kért fegyelmevel megakadályozni nem lehet. Egyedüli egyenes útja a lemondás. Ez képez biztosítékot az erkölcsi testület élete színvonalának fenntartására, annak őszinte szeretetére — s talán feltámadást a lemondó részére. (— a.)

Példás élet. Egyik fontos állást betöltő egyházi ember a kebli tanácsos (presbiter) hivatásáról elmélkedik. A kebli tanácsos kötelességeit mintegy 10 pontban felsorolja s első helyre teszi azt a követelményt hogy „a kebli tanácsos példás életet folytasson”. A helyzet tehát az, hogy az egyszerű falusi kebli tanácsostól elvárjuk a példás életet, de az egyház legfőbb világi reprezentánsának „nem példás életét”, erkölcsi botlásait jobb ügyhöz méltó buzgósággal s bizony nem éppen következetes magatartással védelemben vesszük és dicsőítjük. Nincs itt valami ellenmondás, sőt lelkiismeretlenség az eljárásban? Unitárius emberhez őszinteség, nyíltság, egyenesség, tárgyilagos megítélés illik. Aki ezt az alapot kirugja a lába alól, nem számíthat arra, hogy szavaival és cselekedeteivel szemben a nagyközönség bizalommal legyen.

Építő kritika. Ezt a két szót az utóbbi időben nem egyszer halottuk és olvastuk. Inkább azok részéről szokott hangzani, akik közelebbről az egyházi életben eddig nem ismert tetteket vitték véghez. Szeretik különösen kihangsúlyozni, hogy amik történtek, azokat le kell zárni s azokra a feledés fátylát borítani. Lehetnek, akik ezt tartják építő kritikának s azt, ha a hibákat dicsérik, a szabálytalanságokat szó nélkül hagyják, a megbízhatatlanságot és erkölcsi botlást takargatják s olyan elmélkedésre pazarolják a nyomdafestéket, melyek egyetlen adatot se cáfolnak meg. — Van-

nak azonban olyanok is, akik azt tartják építő kritikának, ha az igazságot őszintén feltárják, a hibákra reámutatnak s az intéző körök eljárásaival szemben ellenőrzést is gyakorolnak. Építő kritika lehet az is, ha az elégedetlenség levezetésére módot találnak s a jobb és helyesebb belátásra utat nyitnak. A bajokat még fájdalom és restelkedés árán is gyógyítani kell, hogy az emberek az ellentétes álláspontokról egymás felé közeledjenek. Elbizakodottsággal és erőszakos módon, egyoldalúsággal nem lehet építő munkát végezni.

Elégedetlenség. A felületes gondolkodás részéről nem egyszer támadásnak, sőt gyanúsításnak és gúnyolódásnak van kitéve, aki elégedetlen hangnak ad kifejezést. Az elégedetlenség valóban káros, ha nincs ok rá. De ha ok van rá, szükséges. Aki az egyházi életet figyeli el kell ismerje, hogy jelenleg bőven vannak az elégedetlenségre. Aki elégedetlen volt a múltban kisebb okok miatt, nem lehet azt következetlenséggel vádolni, ha elégedetlen a jelenben, mikor az erkölcsi botlás védelemben részeseül erkölcs-tanítók részéről s a gazdasági helyzet mind szomorubb képet mutat és fokozódó bizalmatlanságot ébreszt. Avagy a jelenlegi egyházi élet egyes vezetői és irányítói olyan tökéleteseknek képzelik magukat, hogy nem bírálhat, hanem hódolat illeti őket? Aki elégedetlen volt a múltban és elégedetlen a jelen hibái miatt, nevezék bár az elégedetlenek elégedetlenjének, következetes önmagához, következetes gondolkodásban és cselekedetben.

Erazmus. A humanizmus a vallásos és lelki reformáció útját egyengette. Nem azt az utat, amelyik az egyéni érvényesüléshez méltatlan módon nyújtott segédkeztet s érdem nélkül tolt előre embereket, hanem azt az utat, amelyik az emberiség haladását, vallásos felvilágosodását szolgálta. Ennek a humanizmusnak egyik munkás és kiemelkedő alakja volt Erazmus. Neve belekerült a történelembe és ott az utókor ítélete szerint előkelő helyet foglal el. Ha talán úgy volna, hogy szellemi nagysága mellett, elhalványuló fogvatkozásai is voltak, ami többé-kevésbé minden emberi névhez hozzátartozik, de fogvatkozásainál sokkal nagyobbak érdemei. Ha tehát valaki abban a nem közönséges megtiszteltetésben részesül, hogy szerény munkássága és kritikai megnyilatkozásai alapján Erazmushoz hasonlítják, nem lehet lealacsonyító az illetőre. Hanem lealacsonyító arra, aki alantos gondolkodásával és türelmetlen magatartásával nem tud a hátrameggett célok szennyos világából tisztábbá lenni, a porból magasabbra szállni s tárgyilagosnak maradni.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Braşov, Str. Dr. Babeş No. 1, hova a lappal kapcsolatban minden megkeresés, közlemény és pénzügyösszeg küldendő. A lapba szánt minden cikk vagy egyéb közlemény a hónap 5-ig a Szerkesztőségben kell, hogy legyen.

Magyarországon az előfizetési összeg az „Unitárius Iratmisszió”-hoz juttatandó: Budapest, V. Kobáry uca 4 sz.

Ugy.
Ez írték Erzsébet Gyula
további tanácsok szerint
Magyarország III. Ullói u. 66/b.